

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi direktiivin [xxxx] laajentamisesta koskemaan jäsenvaltiossa laillisesti oleskelevia kolmansien maiden kansalaisia (COM(2023) 698 FINAL)

Perustuslain 96 §:n 2 momentin perusteella lähetetään eduskunnalle komission Euroopan parlamentille ja neuvostolle 31.10.2023 antama ehdotus eurooppalaisen vammaiskortin ja eurooppalaisen vammaisten henkilöiden pysäköintiluvan vahvistamista koskevan direktiiviehdotuksen laajentamisesta koskemaan jäsenvaltiossa laillisesti oleskelevia kolmansien maiden kansalaisia.

Helsingissä 14.12.2023

Sosiaali- ja terveysministeri Kaisa Juuso

Neuvotteleva virkamies Maija Iles

14.12.2023

EHDOTUS EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON DIREKTIIVIKSI DIREKTIIVIN [XXXX] LAAJENTAMISESTA KOSKEMAAN JÄSENVALTIOSSA LAILLISTI OLESKELEVIÄ KOLMANSIEN MAIDEN KANSALAISIA (COM(2023) 698 FINAL)

1 Ehdotuksen tausta ja tavoitteet

Komissio antoi 6 päivänä syyskuuta 2023 ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi koskien eurooppalaista vammaiskorttia ja vammaisten henkilöiden pysäköintilupaa (COM(2023) 512 final). Valtioneuvosto on toimittanut eduskunnalle 19.10.2023 ehdotusta koskevan kirjelmän U 61/2023 vp.

Eurooppalainen vammaiskortti olisi tunnustettu todiste vammaisuudesta kaikkialla EU:ssa, ja sillä saisi yhtäläiset erityisehdot ja -kohtelun julkisissa ja yksityisissä palveluissa, kuten liikenteessä, kulttuuritapahtumissa, museoissa, urheilu- ja vapaa-ajankeskuksissa, kuin kyseisessä maassa asuvat henkilöt, joilla on siellä tunnustettu vammaisasema. Pysäköintilupa oikeuttaisi maassa vierailevan vammaisen henkilön, jolla on oman maansa myöntämä eurooppalainen pysäköintilupa, yhtäläiseen erityiskohteluun pysäköintiehdossa- ja paikoissa.

Komissio antoi 31 päivänä lokakuuta 2023 uuden erillisen ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi (COM(2023) 698 final), jonka tavoitteena on varmistaa, että eurooppalaista vammaiskorttia ja vammaisten henkilöiden pysäköintilupaa koskevassa direktiiviehdotuksessa vahvistettuja puitteita sovelletaan myös vammaisiin kolmansien maiden kansalaisiin, jotka eivät vielä kuulu sen soveltamisalaan, heidän matkustaessaan tai liikkuaessaan lyhyen aikaa toisessa jäsenvaltiossa.

Ehdotuksen tavoitteena on edistää vammaisten kolmansien maiden kansalaisten mahdollisuuksia käyttää unionin oikeuden mukaista oikeuttaan liikkua muissa jäsenvaltioissa tai matkustaa niihin, ja varmistaa heidän tehokkaampi osallistumisensa ja osallisuutensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti unionin kansalaisten kanssa.

2 Ehdotuksen pääasiallinen sisältö

Eurooppalaista vammaiskorttia ja vammaisen henkilön pysäköintilupaa koskevan direktiiviehdotuksen pääasiallinen sisältö on kuvattu valtioneuvoston U-kirjelmässä U 61/2023 vp.

Direktiiviehdotuksen (COM(2023) 698 final) mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että eurooppalaista vammaiskorttia ja vammaisen henkilön pysäköintilupaa koskevassa direktiivissä vahvistettuja sääntöjä sovelletaan kyseisen direktiivin soveltamisalaan kuulumattomiin jonkin jäsenvaltion alueella laillisesti oleskeleviin kolmansien maiden kansalaisiin, joiden vammaisaseman kyseinen jäsenvaltio on tunnustanut ja joilla on unionin oikeuden mukaisesti oikeus liikkua muissa jäsenvaltioissa tai matkustaa niihin.

Direktiivillä ei vaikuteta jonkin jäsenvaltion alueella laillisesti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten liikkuvuuteen unionin alueella sovellettaviin unionin sääntöihin vaan sillä pyritään helpottamaan heidän mahdollisuuksiaan käyttää jo olemassa olevaa oikeuttaan liikkuvuuteen.

Direktiiviehdotuksessa 'kolmannen maan kansalaisella' tarkoitetaan henkilöä, joka ei ole Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 20 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu unionin kansalainen eikä direktiivin 2004/38/EY 2 artiklan 2 alakohdassa tarkoitettu ja kyseisen direktiivin 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen käyttävä unionin kansalaisen perheenjäsen, ja joka oleskelee laillisesti jäsenvaltion alueella ja jolla on unionin oikeuden mukaisesti oikeus liikkua muissa jäsenvaltioissa tai matkustaa niihin.

3 Ehdotuksen oikeusperusta ja suhde suhteellisuus- ja toissijaisuusperiaatteisiin

Direktiiviehdotuksen oikeusperustana ovat Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 79 artiklan (yhteinen maahanmuuttopolitiikka) 2 kohdan b alakohta (jäsenvaltioissa laillisesti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten oikeuksien määrittely).

EU:n perussopimusten mukaisesti direktiiviä ei sovelleta Tanskaan eikä se osallistu sen hyväksymiseen. Irlanti voi halutessaan osallistua direktiivin hyväksymiseen ja soveltamiseen.

Euroopan parlamentti ja neuvosto antavat säädöksen tavallisessa lainsäätämisyksityksessä. Neuvosto päättää asiasta määränemmistöllä.

Valtioneuvoston alustavan arvion mukaan direktiiviehdotuksen oikeusperustaa voidaan pitää asianmukaisena.

Toissijaisuusperiaatteen osalta komissio katsoo, että ongelmat joihin direktiivillä pyritään puuttamaan ovat luonteeltaan rajat ylittäviä, eivätkä jäsenvaltiot voi ratkaista niitä yksin, vaan tavoitteet voidaan toiminnan laajuuden ja vaikutusten vuoksi saavuttaa paremmin EU:n tasolla. Sen vuoksi tarvitaan EU:n tason toimia.

Suhteellisuusperiaatteen osalta komissio katsoo, etteivät ehdotuksen muoto ja sisältö ylitä sitä, mikä on tarpeen ja oikeasuhtaista sen erilaisten toisiinsa liittyvien tavoitteiden saavuttamiseksi.

Valtioneuvoston alustavan arvion mukaan ehdotus on toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteiden mukainen.

4 Ehdotuksen vaikutukset

4.1 Komission vaikutusarviointi

Komissio ei ole tehnyt erillistä vaikutustenarviointia ehdotuksesta. Tämä johtuu siitä, että eurooppalaisen vammaiskortin ja eurooppalaisen vammaisten henkilöiden pysäköintiluvan vahvistamista koskevaan direktiiviehdotukseen (COM(2023) 512 final) liitettyssä vaikutustenarvioinnissa arvioitiin kaikkien lyhyiksi ajoiksi muihin jäsenvaltioihin matkustavien vammaisten henkilöiden tilannetta EU:ssa, myös kolmansien maiden kansalaisten. Näin ollen edellä maini-

tun ehdotuksen liitteenä olevan vaikutustenarvioinnin analyysi ja tulokset pätevät myös nyt kyseessä olevaan ehdotukseen ja ovat sen kannalta merkityksellisiä. Näitä vaikutuksia on tarkemmin eritelty U-kirjelmässä U 61/2023 vp.

4.2 Vaikutukset Suomen lainsäädäntöön

Ehdotuksella ei arvioida olevan vaikutuksia kansalliseen lainsäädäntöön niiden vaikutusten lisäksi, joita U-kirjelmässä U 61/2023 vp on eurooppalaisen vammaiskortin ja eurooppalaisen vammaisten henkilöiden pysäköintiluvan vahvistamista koskevalla direktiiviehdotuksella arvioitu olevan. Liikkumisesteisen pysäköintitunnuksen ja vammaiskortin voi nykyisinkin saada kansalaisuudesta riippumatta ehtojen täytyessä. Direktiiviehdotuksen mukaan näin ei kuitenkaan ole kaikissa EU-maissa.

4.3 Taloudelliset vaikutukset

Suomessa sekä vammaiskortti että pysäköintilupa myönnetään nykyisin myöntämisedellytysten täytyessä kaikille vammaisille henkilöille kansalaisuudesta riippumatta. Tästä näkökulmasta ehdotus soveltamisalan laajentamisesta ei itsessään toisi nykytilaan verrattuna lisäkustannuksia. On kuitenkin mahdollista, että useampi Suomessa asuva vammaisen kolmannen maan kansalainen hakisi vammaiskorttia, kun sen käyttöala laajenisi kaikkiin EU:n jäsenvaltioihin.

Vammaiskorttia ja vammaisen henkilön pysäköintilupaa koskevan direktiiviehdotuksen mukaisesti toimijat voivat jatkossakin itse määrittellä, mitä erityiskohtelua he tarjoavat vammaisille henkilöille. Palveluntarjoajille lisäkustannuksia saattaisi syntyä siitä, että heidän vammaisille henkilöille tarjoaman erityiskohtelun tai –ehtojen saajien määrä laajentuisi laillisesti jäsenvaltion alueella oleskeleviin kolmansien maiden kansalaisiin, joilla on toisen jäsenvaltion myöntämä vammaiskortti tai pysäköintilupa.

Vammaiskortin ja pysäköintiluvan tavoitteena on helpottaa vammaisten henkilöiden liikkuvuutta. Erityiskohtelua tai –ehtoja tarjoavat toimijat voivat kortin käyttöönoton myötä saada enemmän näkyvyyttä ja asiakkaita.

Eurooppalaisen vammaiskortin ja eurooppalaisen pysäköintiluvan vahvistamista koskevan direktiiviehdotuksen laajentamista koskemaan jäsenvaltioissa laillisesti oleskelevia kolmansien maiden kansalaisia koskevasta direktiiviehdotuksesta arvioidaan aiheutuvan vähäisiä kustannuksia julkiselle taloudelle (korttien myöntäminen) ja palveluntarjoajille (myönnettävät erityiskohtelu- ja –ehdot). Ehdotuksesta aiheutuvat kustannukset katetaan kehyksen puitteissa.

Komission mukaan ehdotuksella ei ole ylimääräisiä vaikutuksia unionin talousarvioon.

5 Ehdotuksen suhde perustuslakiin sekä perus- ja ihmisoikeuksiin

Komissio arvioi, että ehdotuksella olisi myönteisiä sosiaalisia vaikutuksia ja hyvin selkeitä myönteisiä vaikutuksia perusoikeuksien varmistamiseen EU:ssa (erityisesti vammaisten henkilöiden osallistumiseen yhteiskuntaelämään ja vammaisten kolmansien maiden kansalaisten mahdollisuuksiin liikkua muissa jäsenvaltioissa tai matkustaa niihin unionin oikeuden mukaisesti).

Ehdotus edistää vammaisten henkilöiden perustuslain mukaisia perusoikeuksia. Perustuslain (731/1999) 6 § mukaisesti ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa ilman hyväk-

syttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vammaisuuden, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Ehdotus edistää myös vammaisen henkilön ihmisoikeuksia. Yhdenvertaisuus on YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen poikkileikkaava periaate. Vammaisyleissopimuksen 18 artiklan mukaan vammaisella henkilöllä tulee olla mahdollisuus liikkumisvapauteen. Liikkumisvapaus tulee varmistaa helpottamalla liikkumista sillä tavalla kuin ja silloin kun he haluavat, ja järjestää siinä tarvittava kohtuullinen apu ja tuki.

Vammaisyleissopimuksen 30 artiklan mukaan vammaisilla henkilöillä on yhdenvertainen oikeus osallistua kulttuurielämään sekä virkistys-, vapaa-ajan- ja urheilutoimintaan. Artiklan mukaisesti on oleellista varmistaa tilojen ja palveluiden esteettömyys ja yhdenvertaiset osallistumismahdollisuudet.

6 Ahvenanmaan toimivalta

Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 18 ja 27 §:ssä säädetään Ahvenanmaan maakunnan ja valtakunnan välisestä toimivallan jaosta. Vastuu Euroopan unionin lainsäädännön täytäntöönpanossa jakautuu itsehallintolaissa säädetyn toimivallanjaon mukaisesti. Maakunta vastaa Euroopan unionin säädösten täytäntöönpanosta siltä osin kuin asia itsehallintolain mukaan kuuluu sen toimivaltaan.

Ahvenanmaan toimivaltaa vammaiskorttia ja pysäköintilupaa koskevan direktiiviehdotuksen osalta on tarkemmin kuvattu ehdotuksesta annetussa U-kirjelmässä U 61/2023 vp.

Asia vaatii vielä tarkempaa selvittämistä yhteistyössä Ahvenanmaan maakunnan kanssa.

7 Ehdotuksen käsittely Euroopan unionissa

Direktiiviehdotuksen käsittely alkoi neuvoston sosiaalityöryhmässä esittelyllä 9.11.2023. Neuvoston puheenjohtajamaa Espanja pyrkii siihen, että neuvosto saavuttaisi yleisnäkemyksen asiassa kuluvan puheenjohtajuuskauden aikana vuoden 2023 loppuun mennessä.

Euroopan parlamentissa ehdotuksen käsittelyä ei ole vielä aloitettu.

Eurooppalaista vammaiskorttia ja vammaisen henkilön pysäköintilupaa koskevasta direktiiviehdotuksesta on saavutettu neuvoston yleisnäkemys työllisyys-, sosiaali-, terveys- ja kuluttaja-asiain neuvostossa 27.11.2023. Euroopan parlamentissa käsittelystä vastaa työllisyyden- ja sosiaaliasioiden valiokunta (EMPL).

8 Ehdotuksen kansallinen käsittely

U-kirjelmän valmistelua on koordinoanut sosiaali- ja terveysministeriö. Valmistelun ovat osallistuneet sisäministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö ja Liikenne- ja viestintävirasto. Valmistelun yhteydessä on kuultu Vammaisfoorumi ry:tä.

U-kirjelmää on käsitelty sosiaalijaoston ja liikennejaoston kirjallisessa menettelyssä 28.11.2023.

9 Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvoston kanta eurooppalaista vammaiskorttia ja vammaisen henkilön pysäköintilupaa koskevaan direktiiviehdotukseen on määritelty U-kirjelmässä U 61/2023 vp. Valtioneuvosto kannattaa aloitetta ja katsoo sen edistävän vammaisten henkilöiden vapaata liikkuvuutta.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä EU-tason toimia, joilla edistetään YK:n vammaisyleissopimuksen toimeenpanoa. Suomen vammaispolitiikka perustuu perus- ja ihmisoikeuksiin ja niiden turvaamiseen. Perustuslain ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen mukaisesti vammaispolitiikan kulmakivet ovat vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys, osallisuus yhteiskunnassa ja päätöksenteossa, itsemääräämisoikeus, esteettömyys, oikeus itsenäiseen elämään sekä tarvittavat yksilölliset palvelut ja tuki.

Valtioneuvosto kannattaa ehdotuksen mukaisesti vammaiskorttia ja pysäköintilupaa koskevan direktiiviehdotuksen soveltamisalan laajentamista jäsenvaltion alueella laillisesti oleskeleviin kolmansien maiden kansalaisiin. Ehdotuksella vahvistettaisiin vammaisten kolmansien maiden kansalaisten yhdenvertaisuutta ja mahdollisuutta käyttää oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen.